

İKV BİLGİ NOTU

BİYOÇEŞİTLİLİK KAYBININ NEDENLERİ VE ÇÖZÜMLERİ KONULU IPBES RAPORU

Aygen Torun, İKV Uzman Yardımcısı

Biyçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetlerine İlişkin Hükümetlerarası Bilim ve Politika Platformu (*Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services-IPBES*) tarafından 16 Aralık 2024 tarihinde bir rapor yayımlandı.¹ Rapor, sömürgecilikten miras kalan ekonomik sistemin biyçeşitlilik kaybının ana sebeplerinden biri olduğu sonucuna varıyor. Hâkim ekonomik ve finansal paradigmaların değişerek yerini doğayı ve sosyal eşitliği önceliklendiren yeni bir sisteme bırakmasının gerekliliği vurgulanıyor. Yönetişim sistemlerinin daha katılımcı, hesap verebilir ve uyum sağlayabilir olacak şekilde yeniden inşa edilmesinin gerektiği ifade ediliyor. İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin yeniden yorumlanabilmesi için toplumda hâkim bakış açısının ve değerlerin de kökten değişmesi gerekiyor.

Rapora göre sömürgecilikten kaynaklı ekonomik sistem hem doğa hem de insan emeğinin sömürülmesine, doğa ve insanın yaşamını etkileşim içinde sürdürdüğü gerçeği göz ardı edilerek birbirinden ayrı iki unsur olarak algılanmasına, doğanın sömürülebilir bir kaynaktan ibaret olduğu algısının yaygınlaşmasına ve kısa vadeli kârın önceliklendirilmesine sebep oldu. Bu unsurların etkileşimi ise biyçeşitlilik kaybının en büyük nedenlerinden biri. Kötüye gidişatı değiştirmek için görev şirketlere ve hükümetlere düşüyor. Raporun ana mesajları ise bu şekilde sıralanıyor:

1. Adil ve sürdürülebilir bir dünya için dönüşüm şart. Bu dönüşümün hızlı bir şekilde gerçekleştirilerek biyçeşitlilik kaybına, doğanın giderek bozulmasına ve ekosistemlerin temel işlevlerini yerine getiremez hâle gelmesine dur demek gerekiyor. Bu dönüşümün aksatılmasının maliyeti çok yüksek olarak hesaplanırken faydalarının da oldukça fazla olduğu belirtiliyor.
2. Söz konusu dönüşüm bakış açısında, yapısal unsurlarda ve uygulamalarda gerçekleştirilecek temelden bir değişimi ifade ediyor. Bu dönüşümün biyçeşitlilik kaybı ve doğanın bozulmasının altında yatan sebeplere bir çözüm bulacağı ifade ediliyor.
3. Eşitlik ve adalet, çoğulculuk ve kapsayıcılık, insan ve doğa ilişkilerinin karşılıklı saygı çerçevesinde yürütülmesi ve uyum kapasitesi yüksek bir öğrenme ve eylem süreci yürütülmesi olmak üzere belirlenen dört adet prensip hem dönüşüme yol gösterecek hem de biyçeşitlilikle ilişkili sorunlarla mücadele etmeyi sağlayacak.

¹ IPBES, "The Thematic Assessment Report of The Underlying Causes of Biodiversity Loss and the Determinants of Transformative Change and Options for Achieving the 2050 Vision for Biodiversity", 16.12.2024, <https://ipbes.canto.de/pdfviewer/viewer/viewer.html?share=share%2Calbum%2CS98II&column=document&id=b60nsr7j1h44bb2o9ivm68dt4i&suffix=pdf&print=1>.

4. Dönüşümün sistemik, dirençli ve yaygın birtakım engellerle karşılaşması bekleniyor.
5. Doğanın korunması konusunda yerli halkların sahip olduğu bilgi birikimi dâhil olmak üzere çeşitli kaynaklar tarafından üretilen bilgilerden yararlanılmalı. Bu sayede oluşturulan strateji ve eylemler dönüşüme katkı sağlayabilir.
6. Hem ufak hem de büyük çaplı değişikliklerle adil ve sürdürülebilir bir dönüşümü sağlamak mümkün; fakat, biyoçeşitlilikle ilişkili sorunların kökenine inilmesi gerekiyor.